

Negocjacje z rzeczywistością. Fikcje fanowskie o realnych osobach jako forma kulturowej transgresji

mgr Agata Włodarczyk

Streszczenie

Celem rozprawy składającej się z pięciu rozdziałów, wstępu i zakończenia jest przyjrzenie się wciąż nie w pełni opisanej praktyki fanowskiej, którą jest wykorzystanie osób rzeczywistych przez fanów (*real person fanfiction*). Poprzez zastosowanie etnograficznych oraz jakościowych metod badawczych analizuję pozyskane w trakcie badania wywiady (między 2017 a 2018 rokiem i później uzupełnione w 2024), uzupełniając tak zebrany materiał analizą materiałów cyfrowych, w tym audiowizualnych.

W rozdziale pierwszym omawiam najstarszą i prawdopodobnie najbardziej znaną praktykę fanowską, którą jest fanfiction. Przytaczając różne rozumienia fikcji fanowskich, ustalam przyjętą w niniejszej pracy jej definicję, aby następnie przejść do omówienia stojących za powstawaniem fanfiction motywacji, ściśle powiązanych z emocjonalnymi reakcjami oraz oczekiwaniami tworzących takie prace fanek i fanów. Wśród nich wymieniam, między innymi pragnienie dalszego obcowania ze światem wyobrażonym (*more from*) oraz tak samo wynikające z emocjonalnej potrzeby doświadczania kanonicznego tekstu: „co jeszcze” (*what else*) i „a co, jeśli” (*what if*) (Pugh, 2009).

W drugim rozdziale rozwijam zagadnienie fanowskich fikcji ukontekstowując fanfiction w złożonym obiegu oraz funkcjonowaniu tekstów w kulturze, wskazuję także na fakt, że kontynuują one wcześniejsze formy zaangażowania odbiorców w obdarzany afektem tekst źródłowy. Omawiając te związki, omawiam miejsce fikcji fanowskich w relacjach międzytekstowych oraz intermedialnych, zwracam uwagę na ich dialogiczność, intertekstualność (Kisteva, 1980) oraz intratekstualność (Booth, 2015), jak również na powiązaną z tymi pojęciami hipertekstualność (Genette, 2014). Opisuję również wypracowaną oraz popularną w *fan studies* ideę traktowania fanfiction jako tekstów archontycznych (*archontic*) (Derecho, 2006), a także kontrastuję je z podejściem do fików jako realizacji idei baz danych (Azuma, 2001), opartą o logikę postmodernistycznych narracji, wywiedziona od idei symulaków Jeana Baudrillarda. Z tego punktu przechodzę do sposobów przepisywania tekstów źródłowych zaproponowanych przez jednego z pionierów współczesnych badań nad fanowskimi pracami, Henry’ego Jenkinsa (2013). Następnie poruszam istotną w dyskursie fanów oraz o fanach kwestię prawa własności tekstu – ściśle związaną z najbardziej rozpowszechnioną metaforą dotyczącą fanowskich prac transformatywnych

przyrównującą tę praktykę do swoistego klusownictwa w kulturze. Zagadnienie to rozwijam w kolejnej części pracy.

Rozdział trzeci poświęcam zagadnieniu fanowskiej transgresji. Wychodząc od koncepcji przekraczania społecznych i kulturowych granic przechodzę do rozpoznania oraz przedstawienia czterech najważniejszych z punktu widzenia niniejszej pracy momentów transgresji w fanowskich praktykach: wykorzystania narratologicznej figury metalepsy, przełamania prawno-ekonomicznego porządku przyznającego wyłączone prawo do korzystania z tekstu osobie bądź korporacji, fanowskie przekraczanie granicy rozdzielającej odbiorców kultury od nadawców i twórców treści, aby zakończyć tę część rozważań transgresją społecznych norm dotyczących seksualności. Ostatnią część rozpoczynam od omówienia erotyzacji prac fanowskich, aby przejść do praktyki queerowania tekstów źródłowych. Następnie krótko omawiam różnice międzykulturowe widoczne w treści tekstów źródłowych (za przykład posłużą mi chińskie teksty danmei oraz polityka rządu Chińskiej Republiki Ludowej cenzurująca teksty queerowe). Przytaczam te zagadnienia przez wzgląd na fakt, że wiele fanek i fanów czytających nieheteronormatywne fikcje fanowskie działa również aktywnie w fandomach skoncentrowanych wokół azjatyckich tekstów kultury, gdzie uczą się innych sposobów queerowego dekodowania oraz nasiakają nieco odmiennym od zachodniego dyskursem dotyczącego spojrzenia na prawa osób (i bohaterów) queerowych. Rozdział wieńczy refleksja dotycząca subwersywności nieheteronormatywnych fanfiction.

Poruszenie kwestii nieheteronormatywności fikcji fanowskich wprowadza zagadnienie szerzej omówione przeze mnie w rozdziale czwartym – poświęconym fanfiction o osobach rzeczywistych (*real person fanfiction*) z uwzględnieniem ich queerowego podgatunku – slashu (*real person slash*). Rozważania dotyczące real person fanfiction rozpoczynam od próby odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób fani traktują bohaterów takich prac – jako fikcyjne, skonstruowane przez siebie postaci czy może jako osoby rzeczywiste. Następnie pokrótce nakreśliłam historyczną praktykę wykorzystywania osób sławnych w tekstach kultury – w parodystycznych, oddolnie tworzonych komiksach (tzw. Książeczkach z Tijuany), wydawanych oficjalnie powieści przygodowych z aktorami jako protagonistami, czy we współcześnie publikowanych książkach, których rodowód sięga fanfiction. Następnie omawiam fanowską historię tworzenia prac o rzeczywistych osobach, uwzględniając również slash. Wykorzystując refleksję dotyczącą (nie)realności gwiazd ekranowych, przyglądam się bliżej „używaniu” osób rzeczywistych w pracach transformatywnych przez samych fanów, jak również w przemyśle kulturowym. Rozdział kończę omówieniem współczesnego przedstawienia real person fanfiction w mediach oraz kierowanych

do fanek komunikatach producentów seriali, jak również samych aktorów czy aktorek w trakcie spotkań z fanami i fankami na konwentach.

W rozdziale piątym przedstawiam opowieści fanek i fanów o real person fanfiction w ich własnej, fanowskiej historii. Zarysowując kontekst początku ich fandomowego zaangażowania oraz przedstawiając zakres włączania się w fanowskie aktywności, pokazuję, z jakimi dyskursami najczęściej miały i mieli do czynienia, a także – w jaki sposób ukształtowały ich postawy oraz konceptualizację real person fanfiction. Opierając się na ich własnych konceptualizacjach pojawiających się fikcjach fanowskich o osobach znanych – ich statusu faktycznego bądź kontrfaktycznego – wskazuję na opisywane przez moje rozmówczynie i rozmówców transgresyjne aspekty real person fanfiction. Służą one do wykreślenia obrazu transgresyjności fanowskich opowieści o osobach znanych, jak również wskazania zmiany, jaka nastąpiła od momentu powstawania pierwszych fanowskich opowieści o osobach znanych aż do momentu zakończenia przedstawionych w rozprawie badań.